

Swedwatch rapport #55

FÖRÄDLAT CSR-ARBETE

Rundabordsamtal med smyckesföretagen

FAIR TRADE CENTER

Svenska kyrkan

**SWED
WATCH**

Swedwatch är en religiöst och partipolitiskt obunden organisation som granskar svenska företag som verkar i utvecklingsländer. Swedwatch har inget vinstintresse och alla rapporter är offentliga. Organisationens syfte är att minska sociala och miljömässiga missförhållanden i syd, att uppmuntra föredömen, sprida kunskap samt driva på och i en öppen dialog samverka med företag i Sverige så att näringslivet ägnar större uppmärksamhet åt dessa frågor. Swedwatches medlemsorganisationer är Svenska kyrkan, Diakonia, Naturskyddsföreningen, Fair Trade Center, Latinamerikagrupperna och Afrikagrupperna. www.swedwatch.org.

FAIR TRADE CENTER

Fair Trade Center är en opolitisk, ideell förening som granskar och för dialog med svenska företag om deras arbete för ett ökat ekologiskt och socialt ansvarstagande. Genom konsumentupplysning och kampanjer vill vi påverka företag att handla med respekt för människor och miljö. Vi vill helt enkelt ha mer rättvisa för pengarna. Som medveten konsument kan du stödja Fair Trade Centers arbete och därmed skapa förutsättningar för hållbar utveckling och goda arbets- och levnadsvillkor. www.fairtradecenter.se

Svenska kyrkan

Svenska kyrkan är del av världens största nätverk, den världsvida kyrkan. Där pågår ett brett samarbete. Det gäller inte minst jordbruksutveckling, hiv och aids, rättvis handel, katastrofhjälp, försoning och dialog, mikrokrediter, mänskliga rättigheter och kvinnligt ledarskap. Svenska kyrkans internationella arbete vill bidra till en rättvis värld utan hunger, fattigdom och förtryck. www.svenskakyrkan.se

Författare och moderator
för rundabordssamtalet: Anna Kakuli
Omslagsfoto: istockphoto
Foton från Kongo-Kinshasa: Joakim Wohlfeil
Layout: Daniel Fagerström
Ansvarig utgivare: Viveka Risberg
Publicerad i mars 2013

Denna rapport har publicerats med ekonomiskt stöd från SIDA, som dock ej medverkat vid utformningen och ej heller tar ställning till rapportens innehåll.

Innehåll

1. Bakgrund.....	4
2. Fackliga rättigheter i frizonerna en kärnfråga.....	7
3. Genomförda åtgärder av smyckesföretagen 2012	8
3.1 Iduna: Fler kontroller men ingen dialog om fackliga rättigheter	
3.2 Smycka: Policyarbete inlett	
4. Genomförda åtgärder av branschorganisationerna 2012.....	12
4.1 GULF: Medlemsenkät visade på behov av CSR-kunskap	
4.2 Smycken & Klockor: Etiskt råd tillsatt	
5. Miljövänligt och rättvist producerat guld	14
6. Slutsats.....	15

1. Bakgrund

I december 2011 publicerades rapporten ”Allt är inte guld som glimmar”. Bakom rapporten stod Swedwatch, Fair Trade Center och Svenska kyrkan som ville belysa riskerna med guldutvinning och tillverkningen av smycken i låglöneländer.

I januari 2013 arrangerade Swedwatch ett rundabordssamtal för att följa upp rapporten från december 2011. Att genom dialog undersöka hur tidigare rapportresultat och rekommendationer hanterats av företagen är en viktig del i Swedwatchs uppföljningsarbete. Swedwatch ser också rundabordssamtalen som ett viktigt tillfälle för ömsesidigt lärande.

De två största smyckesföretagen i Sverige, Iduna och Smycka, granskades i den ursprungliga rapporten. I studien ingick även branschorganisationerna Smycken & Klockor, Guldsmedsmästarnas Riksförbund och Guldsmeds- och Urleverantörernas förening, GULF (tidigare GLF). Under arbetet med rapporten stod det klart att både smyckesbranschen och konsumenter i Sverige hade begränsad kunskap om vilka problem som är förknippade med guldutvinning och smyckestillverkning.

Möjligheten att spåra guldets ursprung är begränsad. Det är svårt att veta varifrån gullet, som används i de svenska kedjornas smycken kommer. Rapporten ”Allt är inte guld som glimmar” lyfte därför fram de sociala och miljömässiga risker som finns längs hela leverantörskedjan i låglöneländer, från gruva till smyckestillverkning. Storskalig guldutvinning kännetecknas av miljörisker och negativ inverkan på lokalbefolkning och den småskaliga guldutvinningen präglas av dåliga arbetsvillkor och risk för barnarbete. Även smuggling, penningtvätt och korruption är vanligt i handeln med guld. Rapporten påtalade även generella risker vid smyckestillverkning i länder som Indien, Kina och Thailand där långa arbetsdagar, bristande fackliga rättigheter och farlig arbetsmiljö är vanliga problem.

”Allt är inte guld som glimmar” innehöll två fältstudier varav en gjordes vid en guldgruva i distriktet Mojiang i Kina, där stora områden kring dagbrottet förorenats av cyanid som använts vid utvinningen. Kina är världens största guldproducent och Mojiang är en av Kinas största guldgruvor.

Den andra fältstudien utfördes i Mumbai i Indien där Iduna tillverkar smycken. Swedwatch besökte den ekonomiska frizonen Santacruz Electronic Export Processing Zone (SEEPZ) i Indien där företaget Iduna hade flera leverantörer. Bland andra Albrekts Guld, Guldfynd och Hallbergs Guld, som ingår i Idunakoncernen, säljer guldsmycken tillverkade i den indiska frizonen. Arbetarna i SEEPZ som Swedwatch intervjuade vittnade om låga löner, avsaknaden av fackliga rättigheter, osäkra anställningar och ingen möjlighet att klaga på, eller förbättra, sin situation.

Rapporten från 2011 visade bland annat att företaget Iduna saknade externa dokument som visade mål och ambitioner med CSR-arbetet, inte kartlagt underleverantörsledet och endast inspekterat ett fåtal leverantörer i Asien. Iduna gjorde inga riktade besök hos leverantörer och fabriker i SEEPZ utöver produktchefernas besök i

samband med framtagandet av nya produkter och man diskuterade inte fackliga rättigheter eller löner med leverantörer i SEEPSZ.

Även Smycka saknade etisk policy eller uppförandekod. Man hade inte heller kunskap om vilka leverantörsfabriker som märkesföretagen använde och såg det som märkesföretagens ansvar att ställa sociala och miljömässiga krav på sina leverantörer men begärde inte någon skriftlig redovisning av märkesföretagens CSR-arbete.

Även branschorganisationerna Guldsmedsmästarnas Riksförbund, Smycken & Klockor och Guldsmeds- och Urleverantörernas förening, GULF brast i sitt etikarbete 2011. Alla organisationerna saknade en uppförandekod eller riktlinjer med krav på leverantörsfabriker. De samarbetade inte för att uppmärksamma, eller förbättra, villkoren i produktionen av guldsmycken eller i guldutvinningen i syd och informerade inte sina medlemmar om riskerna vid guldutvinning och smyckestillverkning i låglöneländer.

Ingen av företagen eller branschorganisationerna stöttade i december 2011 något initiativ för ökad spårbarhet eller förbättrade arbetsvillkor vid utvinning.

I rapporten gav Swedwatch rekommendationer till förbättringar till både smyckesföretag och branschorganisationer. Bland de viktigaste rekommendationerna Swedwatch riktade till smyckesföretagen i december 2011 var att verka för stärkta fackliga rättigheter för arbetarna anställda hos leverantörer i syd, öka kontrollen av leverantörsfabriker samt stötta något av de initiativ som finns för att spåra guldets ursprung.

Denna rapport bygger i huvudsak på vad som framkommit under rundabordsmötet i januari. Samtliga ovannämnda smyckesföretag och branschorganisationer bjöds in till mötet som ägde rum i Stockholm. Alla utom Guldsmedsmästarnas Riksförbund tackade ja. Smycka, GULF och Smycken & Klockor deltog i mötet medan Iduna gjorde sin presentation, och svarade på frågor, via en högtalartelefon. Samtliga berörda parter har fått läsa rapporten och givits möjlighet att korrigera faktafel innan publicering.

Swedwatchs rekommendationer i samma rapport

Till företagen

- Identifiera risker i leverantörsledet och kontrollera förhållanden hos direkta leverantörer och kommunicera etiska krav till underleverantörer.
- Iduna bör aktivt verka för att fackliga rättigheter införs i frizonen SEEPZ.
- Iduna och Smycka bör bli medlemmar i Responsible Jewellery Council och inleda certifiering av organisationens standarder inklusive den kommande frivilliga standarden för spårbarhet (Chain-of-custody).
- Företag i smyckesbranschen bör öka andelen återvunnet guld i sina smycken. Kravet bör även ställas på leverantörerna.
- Företag i smyckesbranschen bör introducera kollektioner med guld som är utvunnet på ett ansvarsfullt sätt (exempelvis certifierat genom Fairtrade eller Jeweltree).
- Företag i smyckesbranschen bör utbilda butikspersonalen om risker i produktionskedjan samt vad företaget gör för att agera ansvarsfullt.
- Företag i smyckesbranschen bör stödja organisationer som arbetar för att förbättra villkoren inom småskalig guldutvinning.
- Företag i smyckesbranschen bör informera kunder, inte minst på hemsidan, om etikfrågor, spårbarhet och företagets ansvarsarbete.
- Företag i smyckesbranschen bör regelbundet rapportera kring det etiska ansvarsarbetet.

Till branschorganisationerna

- Branschorganisationerna bör bli drivande i det etiska arbetet och utbilda medlemsföretagen kring etiska frågor.
- Branschorganisationerna bör skapa en gemensam uppförandekod och ge praktisk vägledning till medlemmarna.
- Branschorganisationerna bör söka medlemskap i Responsible Jewellery Council.
- Branschorganisationerna bör ge information till allmänheten om det etiska arbetet.

De här gruvarbetarna letar efter guld i orientalprovinserna i Kongo-Kinshasa. Småskalig guldutvinning sker ofta med primitiva metoder och innebär hälsorisker för gruvarbetarna.

2. Fackliga rättigheter i frizonerna en kärnfråga

Rundabordssamtalet inleddes med att Mats Wingborg, frilansjournalist och författare specialiserad på förhållanden i Asien, internationell ekonomi och globala fackliga frågor, höll en presentation om fackliga rättigheter i ekonomiska frizoner. Presentationen fokuserade på fackliga rättigheter och arbetsvillkor i frizoner, en fråga som var central i rapporten "Allt är inte guld som glimmar". Smyckesarbetarna i SEEPZ som intervjuades i rapporten uppgav att de levde i otrygghet och hade mycket svårt att påverka sin situation. Många arbetade på tidsbegränsade kontrakt och det fanns ett utbrett missnöje med den låga lönen som räckte till mat och hyra men inte till några besparingar. Arbetarna uppgav att det inte fanns någon fungerande dialog mellan arbetsgivare och arbetstagare och att de riskerade att förlora jobbet om de klagade över arbetsvillkoren eller engagerade sig fackligt.

Wingborg påtalade att smyckestillverkning i frizoner till stora delar är högteknologisk. De allvarligaste typerna av problem med hälsa och säkerhet hittar man oftast i små produktionsenheter utanför zonerna. Det strukturella problemet vid smyckestillverkning i de indiska frizonerna är att fackliga organisationer kan förbjudas att verka där enligt lag. Detta är emot ILO:s konventioner och innebär en kränkning av mänskliga rättigheter.

Facklig organisering i frizoner kan ibland tillåtas men då i form av så kallade "in-house unions". In-house unions är föreningar som upprättas i frizonen, men som inte får vara med i ett förbund med andra fackliga organisationer utanför zonen. Det innebär att de inte kan ta hjälp av andra fackliga organisationer eller sluta kollektivavtal för branschen. Så kallade "in-house unions" kan användas som alibi av leverantörer vid granskningar men har alltså ingen juridisk bäring för kollektiva löneförhandlingar.

En meningsfull dialog om arbetsvillkor och löner är viktigt för att kunna skapa långsiktiga och hållbara förbättringar på arbetsplatsen. Mats Wingborg ser det som nödvändigt att företag med leverantörer i zonerna ställer krav på fackliga rättigheter, både i verksamheten och genom politiska påtryckningar. Han gav deltagarna vid rundabordssamtalet råd om vilka frågor man kan ställa till leverantörer. Om de har leverantörer utanför frizoner finns det generellt större risker gällande arbetsmiljö och låga löner medan det stora problemet inom frizoner är att facklig verksamhet är förbjuden eller inskränkt. Han betonar också att det inte räcker med att titta på dokumentation utan att företagen måste gå längre. De kan till exempel kräva att fackligt verkssamma ska få komma in och informera i de vanligtvis slutna zonerna.

Om arbetare i stora industriområden får möjlighet att organisera sig har det ofta en positiv effekt på mänskliga rättigheter, organisering och demokratisering i hela landet enligt Mats Wingborg. Synergieffekterna blir stora eftersom det är så många anställda i zonerna.

3. Genomförda åtgärder av smyckesföretagen 2012

3.1 Iduna: Fler kontroller men ingen dialog om fackliga rättigheter

Iduna har identifierat tre huvudområden att prioritera på CSR-området:

- kontroller av leverantörer via Business Social Compliance Initiative (BSCI)
- information till kunder och personal
- utveckla och förbättra arbetet med att förebygga och minimera förekomsten av förbjudna ämnen i verksamheten.

Iduna har under året ökat antalet kontroller av leverantörer i första ledet i tillverkningen. Granskningarna görs av en oberoende tredje part genom BSCI. Enligt BSCI:s regelverk ska 60 procent av Idunas leverantörer vara granskade år 2013 och hälften

av dessa ska vara godkända enligt BSCI:s normer. Iduna lämnade vid rundabords-samtalet inga närmare uppgifter om hur många leverantörer som granskats i januari 2013 men uppger att BSCI:s mål kommer att uppfyllas. Iduna har valt att prioritera inspektioner hos de leverantörer där de köper störst volymer smycken och har till en början koncentrerat granskningarna till Indien och Thailand.

Iduna uppger att de under 2012 började arbeta närmare sina leverantörer, både inför en granskning och i efterarbetet när en förbättringsplan upprättas för till exempel brandsäkerhet eller dokumentation av löneunderlag.

Tina Ivarsson, CSR-samordnare på Iduna, var i februari och mars 2012 på sina första personliga besök i fabriker i Indien och Thailand.

Rätten till fri organisering har inte prioriterats särskilt av Iduna under det gångna året. Iduna menar att man utgår från BSCI:s krav som baseras på ILO:s konventioner om att alla arbetare ska ha rätt att organisera sig och förhandla kollektivt. Dock har inte företaget haft någon dialog med sina leverantörer om hur ILO-konventionerna följs, eller om facklig organisering generellt.

Inga försök att spåra guldets ursprung

Iduna har inte sökt medlemskap i något av de internationella initiativ som arbetar med att förbättra förhållandena i produktionskedjan för guldsmycken och erbjuder certifieringar för företag som vill köpa guld utvunnet på ett ansvarsfullt sätt, både socialt och miljömässigt.

Iduna uppger att de valt att prioritera arbetet med att förbättra arbetsvillkoren i fabriker. Företaget menar att de är en mycket liten aktör på världsmarknaden och påpekar att det är mycket svårt att spåra guld. Iduna köper inte heller guld från något mindre initiativ utanför den konventionella handelskedjan. I nuläget är BSCI allt Iduna behöver och man känner inget behov av att gå med i andra initiativ.

Följaktligen har Iduna under 2012 inte infört några kollektioner med guld som är utvunnet på ett kontrollerat ansvarsfullt sätt. Enligt Iduna kan dock arbetet för bättre spårbarhet bli en fråga som företaget väljer att prioritera i framtiden.

Ökad information om Idunas ansvarsarbete

Vad gäller den externa informationen har Iduna uppdaterat sin hemsida med information om vilket etiskt arbete som görs. Internt informerar man genom att skicka ut nyhetsbrev och göra regelbundna föreläsningar på butikernas gemensamma regionmöten. Iduna konstaterar att informationen på hemsidan är i basform och saknar detaljer. Det finns dock inga planer på att utvidga informationen på hemsidan i dagsläget.

Iduna har tagit till sig Swedwatch rekommendation om att förbättra den interna kommunikationen om risker i produktionskedjan och vad företaget gör för att agera ansvarsfullt. Under 2012 har de CSR-ansvariga på Iduna informerat butikshefer om hur de arbetar med leverantörskontroller och utifrån vilka mål detta görs. Även

den övriga personalen har informerats. Iduna har inrättat ett interntnyhetsbrev som skickas ut varje kvartal med målsättningarna för CSR-arbetet och annan information. Företaget har även arbetat med att förbättra butikspersonalens kunskaper så att de ska kunna svara på frågor om förekomsten av farliga ämnen, problemen i produktionskedjan eller arbetet genom BSCI.

Swedwatchs kommentar:

Iduna har gjort en rimlig prioritering genom valet att fokusera på kontrollen av direkta leverantörer. Det är positivt att målen BSCI satt upp för antalet godkända leverantörer 2013 verkar rimliga att uppnå. Swedwatch anser dock att Idunas arbete för att stärka fackliga rättigheter i frizonerna bör sträcka sig längre än BSCI:s leverantörskontroller. Fördjupande frågor om möjligheten till fri organisering för arbetare bör lyftas med fabriksledningen, utöver kontrollerna. Iduna bör till exempel ta reda på om enbart så kallade "in-house unions" tillåts. Iduna uppmanas även samarbeta med lokala fack och aktivt verka för att rätten till fri organisering säkerställs, genom att exempelvis ställa krav på leverantörerna att tillåta fackföreningar att komma in på fabrikena och informera de anställda om sin verksamhet.

Den externa rapporteringen kring ansvarsarbetet är fortfarande modest. Varken kunder eller andra intressenter får någon närmare information om de kontroller som Iduna gör av leverantörer. Den interna informationen har prioriterats och utvecklats vilket är bra och viktigt.

Swedwatch framhåller att Iduna bör överväga medlemskap i något initiativ för spårbarhet av guld. BSCI koncentrerar sig på arbetsförhållanden på produktionsfabrikerna och saknar den specifika kunskapen om produktionskedjan för guld. De internationella initiativen kan erbjuda kunskap om aktuella ramverk, riskområden samt erbjuda en bra plattform att utöva påtryckning ifrån. Dessutom sänder ett medlemskap en viktig signal om att företaget tar de negativa konsekvenserna av guldutvinning på allvar.

3.2 Smycka: Policyarbete inlett

Det har skett flera personalförändringar på Smyckas huvudkontor efter december 2011 då "Allt är inte guld som glimmar" publicerades. Tidigare vd Torsten Persson ersattes av Smyckas marknadschef Catharina Becker som tillförordnad VD i april 2012. Ansvaret för miljöfrågor ligger på Catharina Becker men en ny medarbetare har tillsatts för att sköta det löpande arbetet med miljöfrågor.

Smycka saknar fortfarande en etisk policy, eller uppförandekod. Styrelsen har dock beslutat att Smycka tydligt ska redovisa sin ställning gällande arbetsmiljöfrågor, miljöfrågor och etiska frågeställningar. Förutom besluten tagna av styrelsen har en person i styrelsen avdelats för att jobba speciellt med miljö- och etikfrågor samt fungera som stöd åt huvudkontoret i policyarbetet under 2013.

Smycka har ingen egen tillverkning av guldprodukter utomlands. I rapporten från 2011 kritiserades Smycka av Swedwatch för att enbart stämna av muntligt med märkesombud och leverantörer vilka sociala och miljömässiga hänsyn som ska gälla.

Smycka har tagit till sig av Swedwatches kritik på denna punkt. Under året har Smycka fört samtal med detaljhandeln för att skaffa sig kunskaper inför formuleringen av de miljö- och sociala krav som ska ställas på leverantörer, märkesombud och handelsbolag. I ett första steg ska alla handelsbolag, märkesombud och leverantörer kartläggas. Ett brev har formulerats under slutet av 2012 och skickas till alla berörda i mars 2013.

I brevet ställs frågor om produktion, arbetsmiljö och miljö kopplat till diamanter, guld, silver, stål, leveranser, transporter, förpackningar och emballage. Enligt Smycka är kriterierna som ska uppfyllas av allmän karaktär. Vid tillverkning utomlands så ska det exempelvis inte förekomma barnarbete eller användning av förbjudna eller farliga kemikalier, uppger Smycka. Alla leverantörer ska lämna in skriftliga svar, även bijouterileverantörer. När sammanställningen är färdig ska den läggas ut på hemsidan.

Smycka tror att många leverantörer kommer att vara positiva till ett mer systematiskt ansvarsarbete. Smycka ser också att de kan komma att behöva samarbeta med mindre leverantörer för att gemensamt försöka lyfta deras ansvarsarbete. Smycka är beredda att avsluta samarbeten med leverantörer som inte vill jobba med ansvarsfrågor på ett godkänt sätt. Smycka säger vidare att alla detaljister måste visa hur de jobbar med dessa frågor och att det inte räcker med att enbart svara ja på frågorna i brevet.

Inga försök att spåra guldets ursprung

Smycka övervägde under det första kvartalet 2012 att bli medlem i Responsible Jewellery Council (RJC) som erbjuder smyckesföretag certifierbara sociala och miljömässiga standarder för hela leverantörsledet. Smycka sa dock nej till ett medlemskap eftersom man inte har produktion i, eller direkta inköp från andra länder.

Ett annat skäl är att RJC arbetar med att förebygga korruption och pengatvätt. Eftersom Smycka inte har någon egen tillverkning anser de att det är svårt för dem att ha fullständig kontroll över korruption.

Då det även framförts kritik mot initiativet, bland annat i rapporten "Allt är inte guld som glimmar", beslutade Smycka att inte bli medlemmar i första skedet. Smycka ser dock ett behov av större samarbete kring spårbarhet mellan aktörerna på den svenska smyckesmarknaden.

Smycka har under 2012 kontrollerat hur mycket återvunnet guld som används i de smycken som tillverkas i Sverige. Kartläggningen visar att allt guld som används vid smykestillverkning för Smycka i Sverige är återvunnet. Smycka har gjort kontrollen flera gånger under året och mängden återvunnet guld håller sig på samma nivå. Kontrollerna kommer att göras regelbundet då tillgången på återvunnet guld kan variera beroende på hur mycket guld från privatpersoner som säljs.

Övriga initiativ under 2012

Smycka har valt att lägga all trycksaksproduktion i Finland. Hela tryckeriet är miljöcertifierat, d v s inte enbart pappret utan hela tryckprocessen. Smycka ser även över möjligheten att flytta produktionen av främst askar från Asien närmare Sverige.

Smycka anser att branschen behöver öka medvetenheten bland konsumenterna om riskerna med guldutvinning och tillverkningen av smycken i framförallt Asien.

Swedwatchs kommentar:

Swedwatch är positiva till att Smycka inkluderat sina leverantörer i arbetet med att kontrollera leverantörsledet. Det är också positivt att styrelsen uttalat sitt stöd för ett systematiskt och dokumenterat ansvarsarbete. Processen är fortfarande i sin linda och det är bra att det gjorts förstärkningar på personalsidan för att skynda på arbetet med att ta fram en CSR-policy. Den externa rapporteringen kring ansvarsarbetet är fortfarande i det närmaste obefintlig. Relevant information borde läggas ut på hemsidan. Exempelvis hade en skrivning om styrelsens beslut kunnat läggas ut. Det finns dock planer på att utnyttja hemsidan mer, bland annat för att publicera brevet till detaljisterna samt resultatet av förhållandena hos leverantörerna.

Initiativet som syftar till att mäta och kontrollera andelen återvunnet guld i den svenska tillverkningen är positivt. Liksom Iduna bör även Smycka dock överväga medlemskap i ett internationellt branschinitiativ för bättre spårbarhet. Det skulle sända en viktig signal och öka kunskapen om hur möjligheterna att spåra guld utvecklas samt vad som sker på lagstiftningsområdet.

4. Genomförda åtgärder av branschorganisationerna 2012

4.1 GULF: Medlemsenkät visade på behov av CSR-kunskap

Guldsmedsbranschens Leverantörsförening (GLF) och Urleverantörernas Förening (ULF) har gått samman under 2012 och bildat Guldsmeds- och Urleverantörernas förening – GULF.

Två nya representanter från GULF deltog vid rundabordssamtalet. I samband med sammanslagningen har frågan väckts om hur den nya organisationen ska arbeta med CSR. Hösten 2012 skickades en enkät till medlemsföretagen med frågor om bland annat kemikalielagstiftning, arbetsförhållanden och barnarbete. Enkäten visade att de svenska leverantörer som är medlemmar i GULF i huvudsak använder återvunnet guld.

GULF underströk vid mötet att användningen av återvunnet guld är hög i Sverige, främst beroende på Bolidens omfattande guldåtervinning. GULF ser att användandet av återvunnet guld kan öka ytterligare och att de leverantörer, som ännu inte använder återvunnet guld bör överväga det.

En slutsats GULF drar utifrån svaren i enkäten är dock att leverantörer och underleverantörer behöver bli bättre på att dokumentera och verifiera varifrån metallerna och ädelstenarna kommer. Branschorganisationen GULF hjälper idag till med kemikaliefrågor och ser ett behov av att öka medlemmarnas kunskap kring CSR-frågor.

GULF meddelade vid rundabordssamtalet att de har som ambition att bli mer drivande vad gäller etiska frågor och att de har planer på att låta sig inspireras av iek-saksbranschens uppförandekod och ansvarsarbete.

Vad gäller spårbarhet ska GULF titta närmare på RJC för att avgöra om det branschdrivna initiativet är ett prisvärt alternativ.

4.2 Smycken & Klockor: Etiskt råd tillsatt

Smycken & Klockor har under 2012 tillsatt en grupp i styrelsen som arbetar med miljö- och etikfrågor. Gruppen kallas Etiska rådet och ska arbeta fram en hederskodex för medlemmarna. Rådet ska fungera som ett forum och behandla frågor som rör ädelstenar och metallers ursprung samt att tillverkning sker i enlighet med FN:s konvention om mänskliga rättigheter och barnkonventionen.

Smycken & Klockor har under 2012 initierat ett möte om guldhandling med bland andra Iduna, Smycka och GULF.

Smycken & Klockors styrelse har inte tagit något beslut om medlemskap i RJC. Ett eventuellt medlemskap har skjutits på till framtiden. Smycken & Klockor har inte engagerat sig i Fairtrade-certifierat guld eftersom de anser att det handlar om så små volymer. Smycken & Klockor har idag flera medlemmar som erbjuder kollektioner med guld som är utvunnet på ett ansvarsfullt sätt.

Swedwatches kommentar:

Branschorganisationernas CSR-arbete befinner sig fortfarande i sin linda. Det är positivt att det finns planer på att formulera en gemensam uppförandekod och på sikt ge praktisk vägledning till medlemmar och konsumenter. GULF:s planer på att samarbeta och lära av hur andra branschorganisationer arbetat med villkoren vid leverantörsfabriker är ett bra första steg. Dock behöver båda branschorganisationerna skriftlig dokumentation som visar vilka syften och mål de har med sitt ansvarsarbete.

Både Smycken & Klockor och GULF saknar dock konkreta planer på hur de vill arbeta med att minska riskerna vid guldutvinning. Vid rundabordssamtalet framkom det även att branschorganisationens egna mätningar visar att tillverkningen av smycken i Sverige främst sker med återvunnet guld som inte kräver någon nyutvinning. Att

det återvunna guld som dominerar den svenska marknaden är positivt liksom att GULF förespråkar ett fortsatt ökat användande av just återvunnet guld.

Svårigheterna med att spåra guld, används dock fortfarande av branschen som ett argument för att det är svårt att ta ansvar för problemen kring utvinningen. Swedwatch menar att argumentet inte är tillräckligt utan hävdar att stöd, dialog eller medlemskap i initiativ som verkar för en hållbar produktionskedja eller certifierat guld sänder en viktig signal till både medlemmar och övriga aktörer i branschen. Inom andra branscher som kläder och elektronik finns initiativ för mer hållbar råvaruproduktion trots att spårbarheten är begränsad även inom dessa sektorer.

En arbetare vid en av Kongo-Kinshasas många små gruvor visar det guld han vaskat fram med primitiva metoder. Gruvarbetaren uppgav för Swedwatch att han använt kvicksilver för att anrika guldet trots att han var medveten om hälsoriskerna. Det är oklart om det förekommer småskaligt utvunnet guld i smycken som säljs på den svenska marknaden men samtidigt kan det inte uteslutas eftersom möjligheterna att spåra guldet i den konventionella handelskedjan är mycket små.

5. Miljövänligt och rättvist producerat guld

I rapporten "Allt är inte guld som glimmar" presenterades sex internationella initiativ som startats för att förbättra förhållandena vid guldutvinning och smyckesproduktion. Bland initiativen kan nämnas bland andra Responsible Jewellery Council (RJC), Fairtrade/Fairmined guld, Jeweltree Foundation och Fair Jewelry Action (FJA). Vid rundabordssamtalet presenterade Elisabet Lim, produkt- och kundansvarig för guld på Fairtrade Sverige, hur utvecklingen varit för Fairtrade/Fairmined-certifierat guld på den svenska marknaden under 2012. Slutsatsen var att det går trögt för Fairtrade/Fairmined-certifierat guld. I januari 2013 fanns endast en certifierad guldsmed i Sverige.

Guldet säljs i så små volymer att producenterna av Fairtrade/Fairmined-guld idag aktivt måste leta efter köpare. Fairtrade tittar nu närmare på hur man kan jobba internationellt och underlätta för mindre juvelerare för att de ska köpa mer. England och Schweiz är huvudaktörer och det finns ett växande intresse från guldinvestorer i Schweiz som vill köpa ansvarsfullt framtaget guld samt från klockföretag som vill använda detta guld i sina produkter.

6. Slutsats

Swedwatch välkomnar de initiativ som företagen tagit för att förbättra sitt leverantörsansvar. Iduna har under 2011 förbättrat sitt arbete med att kontrollera förhållanden hos direkta leverantörer. Iduna har även fördjupat relationerna till ett antal leverantörer. Detta är positivt då ett ömsesidigt förtroende skapar en god grund för att driva frågan om att stärka fackliga rättigheter i frizonerna. Det är även positivt att Smycka inlett arbetet med att kartlägga leverantörsledet.

Överlag vittnar dialogen vid rundabordssamtalet om att företagen tagit flera viktiga steg för att utöka sitt CSR-arbete. Det framkom tydligt att det finns ett behov av att etablera ett forum där företagens CSR-arbete kan diskuteras. Swedwatch anser att samarbetet mellan de svenska aktörerna i smyckesbranschen kan och bör stärkas och välkomnar framtida branschmöten.

Några av de viktigaste frågorna som företagen har att hantera framöver är hur de aktivt kan verka för att fackliga rättigheter stärks i länder och frizoner där de har direkta leverantörer eller underleverantörer. En fungerande dialog mellan arbetsgivare och arbetstagare är en förutsättning för en långsiktig förbättring av arbetsvillkor och löner samt en hållbar utveckling för branschen som sådan.

Det är också positivt att Smycka och GULF mäter och uppmuntrar användandet av återvunnet guld vid tillverkningen av smycken i Sverige.

Swedwatch uppmuntrar dock företagen att börja arbeta med något eller några av de internationella branschinitiativ som finns för att öka spårbarheten och öka andelen miljövänligt och rättvist producerat guld.

Leverantörskedjan för ett guldsmycke tillverkat i exempelvis Indien är mycket komplex och det är svårt för ett enskilt företag att ensam ta ansvar för problemen kring exempelvis utvinningen. Men företag och branschorganisationer kan inte gömma sig bakom argument som att det är omöjligt att spåra guldets ursprung. Att det går att förbättra spårbarheten för guld och metaller har exempelvis elektronikbranschen visat.

Branschinitiativen är ett bra komplement till företagens individuella arbete för ökad spårbarhet. Samtidigt är det viktigt att de inte helt förlitar sig på branschinitiativ utan även skaffar egen kunskap och kontroll. Om företaget känner en osäkerhet inför nyttan av till exempelvis branschinitiativet RJC kan det vara ett alternativ att ansluta sig till ett mindre initiativ utanför den konventionella handelskedjan, som exempelvis Fairtrade, och den vägen köpa mindre mängder guld som utvunnits på ett ansvarsfullt sätt.

Rapporter publicerade av Swedwatch

54. Cut and Run (2013)
53. Utan mark, utan makt (2013)
52. Vi konsumerar, de kompenserar (2012)
51. Mors lilla Olle III (2012)
50. Från noll koll till full kontroll? – en ny granskning av Clas Ohlson, Jula, Rusta och Biltema i Kina (2012)
49. A lot of gold a lot of trouble – A study of humanitarian impacts of the gold industry in DR Congo (2012)
48. Mera soja – Mindre mångfald – En uppföljningsrapport om soja i Brasilien (2012)
47. A lost revolution? – Women in the garment industry in Bangladesh want more. (2012)
46. Vet du vad din middag åt till frukost? En rapport om fiskmjöl (2012)
45. Allt är inte guld som glimmar – den sanna historien om den smutsiga guldkedjan (2011)
44. Out of Focus – Labour rights in Vietnam's digital camera factories (2011)
43. Mors lilla Olle II (2011)
42. Rena guldgruvan – AP-fondernas investeringar har en smutsig baksida (2011)
41. Mors lilla Olle – så exploateras asiatiska bärplockare i de svenska skogarna (2011)
40. Dyrare kaffe är bra (2011)
39. Leksaksföretagen har agerat efter kritiken (2011)
38. Passive observers or active defenders of human rights? (2010)
37. Konfliktmineraler i våra mobiler (Voices from the inside) (2010)
36. Namibias uran bakom svensk kärnkraft (2010)
35. Etik för dyrt för svenska kaffebolag (2010)
34. Mer kött och soja – mindre regnskog (2010)
33. Olaglig övertid i mobilfabriker (2009)
32. Skoföretag har dålig kontroll på miljön (2009)
31. Hårt arbete bakom barnens julklappar (2009)
30. Vägar till ett bättre arbetsliv (2009)
29. Oädel handel: En rapport om import av tropiskt trä (2009)
28. Out of Control: E-waste trade flows from the EU to developing countries (2009)
27. En brännande fråga: Hur hållbar är den etanol som importeras till Sverige? (2009)
26. En exkluderande resa: En granskning av turismens effekter i Thailand och Brasilien (2008)
25. Ett kaffe som märks: Vilka effekter har certifieringar för kaffeodlare? (2008)
24. Illegal Ground: Assa Abloy's business in occupied Palestinian territory (2008)
23. Den blinda klädimporten: Miljöeffekter från produktionen av kläder (2008)
22. Silenced to Deliver: Mobile phone manufacturing in China and the Philippines (2008)
21. Utveckling på vems villkor? Skanskas verksamhet i ecuadorianska Amazonas (2008)
20. Risky Business. The Lundin Group's involvement in the Tenke Fungurume Mining project in the DRC (2008)
19. Improving Working Conditions at Chinese Natural Stone Companies (2008)
18. Powering the Mobile World. Cobalt production for batteries in the DR Congo and Zambia (2007)
17. Svenska textilier – ren vinst, smutsig produktion (2007)
16. Vita rockar och vassa saxar. En rapport om landstingens brist på etiska inköp (2007)
15. Bristande miljö – och etikkontroll. En rapport om Clas Ohlsons och Biltemas inköp (2006)
14. Arbetarnas situation på varven i Kina (2006)
13. Sandvik och Freeport – Två företag i konflikten om Papua (2006)
12. Chokladens mörka hemlighet. En rapport om arbetsvillkoren på kakaoodlingarna i Västafrika (2006)
11. The Price of Oil. Nordic participation in violations in Oil and Gas development on Sakhalin in Russia (2006)
10. Kaffe från Brasilien – en bitter smak av orättvisa (2005)
9. Expansion i låglöneländer med etiska risker – Assa Abloy i Rumänien och Mexiko (2005)
8. Lång väg till rättigheter – Trelleborgs försök att hindra en fackförening på Sri Lanka (2005)
7. En vara bland andra? – migrantarbetarnas situation och svenska företag i Saudiarabien (2005)
6. Handelskung med bristande etik – en rapport om Clas Ohlsons inköp i Kina (2005)
5. Swedish pulp in Brazil – The case of Veracel (2005)
4. Människor och miljö i fruktindustrin – två fallstudier från Chile och Sydafrika (2005)
3. Billig, snabb och lydig – en rapport om kinesiska leksaksarbetare och företagens ansvar (2004)
2. Svensk handel med Burma (2004)
1. Fallstudie om pappersmasseproduktion i Indonesien (2003)

